

Nr 136.

Av herr Asplund, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om förrättandet av val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige under våren 1919.

I en den 27 sistlidne januari till riksdagen avlämnad proposition har Kungl. Maj:t föreslagit vissa föreskrifter i fråga om förrättandet av val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige under våren 1919, avseende att möjliggöra samtidiga val av de ledamöter, som skola avgå den 31 december 1920, och av dem, som skola avgå den 31 december 1922. Då alla ifrågavarande val numera skola ske proportionellt, är det tydligen uteslutet att genom lottning efter ett gemensamt val av hela antalet ledamöter avgöra, vilka som skola avgå vid det ena eller andra tillfället. Vid en sådan godtycklig utplockning av halva antalet ledamöter skulle tydligen den rätta proportionen mellan antalet ledamöter från olika partier vid första förnyelseval förtryckas. Detta skulle visserligen kunna till en viss grad undvikas, om utlottningen företoges särskilt inom varje partigrupp, men vid udda antal ledamöter inom ett eller flere partier återkomme dock svårigheten med att bibehålla den rätta proportionen mellan partierna.

Det sätt att lösa denna fråga, som bestämts i de av urtima riksdagen antagna övergångsbestämmelserna och även med vissa förändringar bibehålles i det nu föreliggande förslaget, nämligen att företaga särskilda val för de båda grupper, som skola utses för olika tidsperioder, medför emellertid, oavsett de mindre tilltalande undantag från gällande valordningsföreskrifter, som måste göras, en avgjord försämring av den proportionella fördelningen av mandaten i förhållande till de olika partiernas röststyrkor mot vad fallet skulle bliva, om hela antalet ledamöter finge utses på en gång i en enda sammanräkning. Nedanstående exempel visar klart detta missförhållande. Det antages, att 20 leda-

möter skola väljas, tio för varje tidsperiod, samt att fem olika parti-beteckningar förekomma, A, B, C, D och E, med här nedan angivna totala och reducerade röstetal. Den nummerordning, i vilken varje parti erhåller sina mandat, anges även här nedan.

A		B		C		D		E	
Röstetal.	Plats-nummer.	Röstetal.	Plats-nummer.	Röstetal.	Plats-nummer.	Röstetal.	Plats-nummer.	Röstetal.	Plats-nummer.
%									
500	1	240	3	162	5	84	9	82	11
250	2	120	7	81	12	42	—	41	
166 ² / ₃	4	80	13	54	18				
125	6	60	16	40 ¹ / ₂					
100	8	48	20						
83 ¹ / ₃	10	40							
71 ³ / ₇	14								
62 ¹ / ₂	15								
55 ⁵ / ₉	17								
50	19								
45 ⁵ / ₁₁									

Platsfördelningen skulle enligt ovanstående bliva vid val av

	F ö r p a r t i e t				
	A	B	C	D	E
20 ledamöter på en gång	10	5	3	1	1
I två omgångar, 10 varje gång, I gruppen	6	2	1	1	0
II " "	6	2	1	1	0
eller i senare fallet tillsammans	12	4	2	2	0

Den betydligt större proportionella rättvisan i det förstnämnda val-sättet torde vara fullt tydligt ådagalagd av ovanstående. Att partiet A med sitt röstetal, som väsentligt understiger hälften av samtliga av-givna röster, icke har rätt till mera än halva antalet mandat är själv-klart, likaså att partiet E har nära dubbelt så stor rätt till en plats, som partiet A till 12 eller partiet D till 2.

Den ofullkomlighet i den proportionella metoden som framträder, då det gäller att tillsätta ett färre antal platser, blir givetvis fördubblad, då ett val sålunda tudelas i stället för att företagas i ett sammanhang med en enda sammanräkning.

Andra praktiska olägenheter, som medfölja en sådan tudelning, då valet av de båda grupperna skall ske samtidigt men med olika valsedlar, äro, förutom de, som man i propositionen sökt undvika genom att föreskriva märkning av valkuvert och valsedlar, att sammanblandning av de olika gruppernas valsedlar i allt fall skulle bliva mycket vanlig, då ju vid nu förestående val en massa nya, fullkomligt ovana valmän tillkomma, men framför allt bidrager det samtida valet av båda grupperna till att personer, som ett parti gärna skulle vilja ha valda, kunna bliva utestängda. Visserligen kan man tänka sig den anordningen, att partiets främsta kandidater fördelas å de båda grupp-listornas främsta platser, men naturligtast är dock, att man vill hava partiets bästa krafter valda för den längre perioden. Sker valet för båda grupperna med gemensam valsedel, och om det vidare bestämmes, att av de valda skall, i den ordning de blivit valda, halva antalet från början räknat, eller, om detta icke är jämnt, det antal, som är närmast över hälften, anses valt för tiden till och med den 31 december 1922 samt de efterföljande för tiden till utgången av år 1920, så kan varje parti få sina främsta kandidater insatta för den längre perioden och de, som icke kunna placeras i denna grupp, inträda i stället såsom första män i den andra gruppen, förutsatt naturligtvis, att icke rangordningen brister.

I förut anförda exempel skulle partierna erhålla mandat i följande ordning:

partiet A i 1922 årsgruppen:	nr	1, 2, 4, 6, 8 och 10 eller 6 mandat;
samt » 1920	»	» 14, 15, 17 » 19 » 4 »
partiet B » 1922	»	» 3 och 7 eller 2 mandat samt
» 1920	»	» 13, 16 och 20 eller 3 mandat;
» C » 1922	»	» 5 eller 1 mandat samt
» 1920	»	» 12 och 18 eller 2 mandat;
» D » 1922	»	» 9 eller 1 mandat och
» 1920	»	» intet mandat, samt slutligen
» E » 1922	»	» » » men
» 1920	»	» 20 eller 1 mandat.

Fördelningen av de olika partiernas mandat mellan de olika grupperna blir sålunda så nära det rättvisa man kan komma. Vid udda

antal får det parti företrädare till den första gruppen, som för sitt mandat har det högre jämförelsetalet, men det andra partiet får ut sin rätt i stället inom den senare gruppen, i stället för att det enligt regeringsförslaget skulle även då få stå tillbaka, ja till och med, såsom fallet skulle bli med partiet E, bliva alldeles utan mandat, ehuru dess röstetal borde berättiga detsamma till elfte platsen av de tjugu.

Då jag icke kan finna något formellt oriktigt eller olämpligt i ett sådant förfaringssätt som det av mig här föreslagna, men den reella rättvisan och de praktiska fördelarna såväl ur partisynpunkt som i fråga om själva valproceduren hos detsamma synas mig vara obestriddliga, får jag således, under förhoppning att lagtexten av vederbörande utskott formuleras, vördsamligen hemställa,

att riksdagen ville i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 36 för sin del besluta sådan ändring av övergångsbestämmelserna till lagarna den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningarna om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 samt om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, att

dels valet av samtliga fullmäktige må ske på en gång och med anlitande av samma valsedlar,

dels att av de valda fullmäktige skall, i den ordning de förklaras valda, den första hälften av antalet, eller, om detta icke är jämnt, det antal, som är närmast över hälften, förklaras vara vald för tiden från och med den 1 maj 1919 till och med den 31 december 1922 och de återstående fullmäktige för tiden från och med den 1 maj 1919 till och med den 31 december 1920.

Stockholm den 5 februari 1919.

C. I. Asplund.